

Sjekkliste for egenrevisjon

10 HELSE, MILJØ OG SIKKERHET

© Stiftelsen Norsk Mat
Versjon 2023.10

Spørsmål som krever dokumentasjon vises med symbolet

HMS er å ta vare på din egen og andres helse og sikkerhet.

Arbeidsmiljøloven krever at alle skal ha et fullt forsvarlig arbeidsmiljø. Sjekkliste HMS i KSL tilfredsstiller disse kravene som gjelder for norske gårdsbruk. HMS dreier seg om å ta vare på:

- arbeidsmiljøet
- det ytre miljøet
- materielle verdier
- sikkerhet i forbindelse med salg av tjenester og produkter.

10.1 MÅL OG ORGANISERING

10.1.1 Har du satt mål for arbeid med helse, miljø og sikkerhet (HMS) på gården?

Internkontrollforskriften krever at du som bonde setter egne mål for arbeid med helse, miljø og sikkerhet på gården. I tillegg skal du føre opp hvem som er hovedansvarlig for HMS-arbeidet, eventuelt også om det er flere som har ansvar for deler av drifta.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
Internkontrollforskriften	Lovkrav

10.1.2 Har du et system for å registrere og følge opp eventuelle avvik knyttet til arbeidet på gården?

Arbeidsmiljøloven pålegger alle som har ansatte, å ha et system for å registrere og følge opp avvik fra denne loven med tilhørende forskrifter. Dette kan man gjøre på forskjellige måter. Man kan for eksempel bruke egne skjemaer, eller man kan ha en huskeliste for retting av småfeil hengende på pauserom e.l. Hva som passer, kommer an på hvor stor virksomheten er.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

§ Krav

Internkontrollforskriften	Lovkrav
---------------------------	---------

10.2 VERNERUNDE

10.2.1

Har du gjennomført vernerunde på gården siste år?

Vernerunden er din kontroll av sikkerhet for deg selv og andre som arbeider på gården. Vernerunden hjelper deg å avdekke områder ved drifta (fysiske eller rutiner) som du bør endre/utbedre for å få en sikker og trygg arbeidsplass. KSL Trygg kan med fordel benyttes til dette arbeidet. Når du bruker denne appen kan du tilpasse spørsmålene til din gård, og rapporten etter vernerunden kommer direkte inn i KSL.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.3 RISIKOVURDERING

10.3.1

Har du dokumentasjon på risikovurdering av farlige arbeidsoppgaver på gården? (se eksempler i veiledningstekst)

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Risikovurdering gjøres for de oppgavene som utgjør en reell fare for skade. Hva kan gå galt, hva kan vi gjøre for å forhindre at det går galt og hvordan kan vi redusere konsekvens hvis noe går galt - tre viktige spørsmål du kan bruk når du risikovurderer. Bruk gjerne skjema som ligger bak knappen "Krav"

Eksempler på områder som må risikovurderes:

- Arbeid i høyden
- Brannfare ved varme arbeider

§ Krav

Sikker jobbanalyse	Informasjon
Risikoanalyse arbeid	Informasjon

10.4 ARBEIDSMILJØ

10.4.1

Gjennomfører du tiltak for å sikre at arbeidsplassen ikke medfører økt fare for helseskade? Se viktig punkt du må ta hensyn til i veileder.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Støy

Tiltaksgrensen for støy er 80 dB(A) for en arbeidsdag. Det betyr at ved støy på dette nivået og høyere skal det iverksettes vernetiltak. Hvis du ikke kan redusere støyen, må du beskytte deg med hørselvern.

Vibrasjoner

Vibrasjoner fra traktorer, maskiner og håndverktøy kan over tid gi skader. Jo lengre eksponering og sterkere vibrasjon, desto større risiko for skader på muskler og nerver. Kan man ta pauser eller fordele denne typen belastning over tid, er det en fordel.

Belastningsslidelser

Belastningsslidelser er den hyppigste årsaken til uførhet i landbruket. Det er derfor viktig å legge vekt på de ergonomiske arbeidsforholdene. Kroppen trenger bevegelse og belastning, men skades hvis belastningen blir for stor.

Belysning

Arbeidslokaler og arbeidsplasser skal være utformet og innredet slik at belysningen er god nok til å verne arbeidstakernes sikkerhet og helse.

Støv

Bruk støvmaske ved støvutsatte arbeidsoperasjoner. Støvmasker merkes ut fra filtreringsevne. I landbruket er det viktig at man benytter masker med merking P2 eller P3. Oversikt over filtertyper finner du på arbeidstilsynet.no.

Ventilasjon

Når man arbeider i innestengte lokaler, er det viktig å ha god nok ventilasjon. Arbeidet man utfører, og utstyret man bruker, vil avgjøre hva som er god nok.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
Arbeidsmiljøloven	Lovkrav

10.4.2

Har du rutiner på gården for bruk av, opplæring om, oppbevaring av, vedlikehold og reparasjon av eller utskiftning av verneutstyret?

Som driver av gården har du ansvar for at de som arbeider der, bruker personlig verneutstyr når det er den eneste måten å verne liv og helse på.

For at man skal være best mulig beskyttet, er det viktig med riktig og tilpasset verneutstyr. Oppbevaring av, ettersyn med og kontroll av verneutstyret er viktig, slik at det ikke gir falsk trygghet.

Hva som er riktig personlig verneutstyr, må vurderes i hvert enkelt tilfelle, men det kan dreie seg om spikersåle og ståltupp i sko, verneinnlegg i klær, hansker, hjelm, og åndedretts- og hørselvern.

Riktig verneutstyr er beskrevet i sikkerhetsdatabladets punkt 8 for kjemikalier og i bruksanvisningen til teknisk utstyr.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.4.3

Har alle på gården tilgang til sikkerhetsdatabladene for farlige kjemikalier på gården?

For å oppfylle dette kravet skal du:

- ha sikkerhetsdatablad for alle helsefarlige, brann og eksplosjonsfarlige stoffer
- lagre sikkerhetsdatablad på en slik måte at alle som har bruk for de vil kunne finne de ved behov

Utfyllende informasjon om sikkerhetsdatablad og bruken av disse

Alle virksomheter skal ha stoffkartotek med sikkerhetsdatablad for helsefarlige og brann- og eksplosjonsfarlige stoffer (for eksempel plantevernmidler, olje og vaskemidler). Sikkerhetsdatabladet skal være tilgjengelig der kjemikaliene lagres og der de brukes.

Stoffkartoteket kan være elektronisk og/eller finnes i en papirutgave, og det skal være bygd opp slik at det er lett å søke fram informasjon om det enkelte kjemikaliet.

Arbeidsgiver skal sørge for at alle som utfører arbeid på gården har lett adgang til stoffkartoteket med opplysninger om kjemikaliene som de arbeider med eller kommer i kontakt med på annen måte. I tillegg skal de aktuelle sikkerhetsdatablad og informasjonsblad være tilgjengelig på det enkelte arbeidssted. Arbeidstakerne skal også ha tilfredsstillende adgang til stoffkartotek som er elektronisk.

Leverandører av kjemikalier plikter å skaffe til veie sikkerhetsdatablad.

De viktigste punktene som omhandles på et sikkerhetsdatablad:

- Sikkerhetsdatabladene gir informasjon om behandlingsmåte og førstehjelp
- Sikkerhetsdatabladet inneholder vitale opplysninger for lege og sykehus. Ha sikkerhetsdatabladene tilgjengelige slik at helsepersonell og hjelpemannskap fort kan finne opplysninger om behandlingsmåte.
- Sikkerhetsdatabladet inneholder også instruksjoner om nødvendig førstehjelp som man kan utføre uten medisinsk kompetanse eller avansert utstyr.

Mellomlagringskanner skal ha etiketter med tilsvarende informasjon som på originalemballasjen.

Informasjonen på sikkerhetsdatabladet er viktig for vurdering av arbeidsmiljø og risiko

Sikkerhetsdatablad er systematisk oppbygd. De inneholder 16 punkter som alltid står i samme rekkefølge. Det er bestemte opplysninger som skal stå i hvert punkt. Punkt 2, 4, 7, 8 og 11 er spesielt viktige å ta hensyn til når man skal vurdere arbeidsmiljøet, og ved risikovurderingen:

Punkt 2 – Viktigste faremomenter:

Dette er «konklusjonen» på databladet, hvor det står hvilke faremomenter som er knyttet til stoffet når det gjelder helse, brann og miljø. Her oppgis det hvilke faremerker som skal stå på emballasjen.

Punkt 4 – Førstehjelpstiltak: Her står det opplysninger om førstehjelpstiltak. Tiltakene skal være forklart slik at man kan forstå dem uten spesiell opplæring, og man skal kunne utføre dem uten avansert utstyr.

Punkt 7 – Håndtering og lagring: Her beskrives stoffets egenskaper og farer. I tillegg gis det veiledning om hvordan man skal håndtere og lagre stoffet.

Punkt 8 – Eksponeringskontroll og personlig verneutstyr: Her oppgis det hvordan man skal forebygge skader, og hva slags verneutstyr man må bruke dersom dette er nødvendig.

Punkt 11 – Helsefareopplysninger (toksikologiske opplysninger): Dette punktet gir opplysninger om hvordan stoffet tas opp i kroppen. Det forteller også hvilken virkning kjemikalet har både ved akutt og ved gjentatt eksponering. Dette punktet er utarbeidet med tanke på bedriftshelsetjeneste eller medisinsk personell.

Det kan også være greit å merke seg følgende punkt:

Punkt 10 – Stabilitet og reaktivitet: Her gis det opplysninger om muligheten for at det kan skje farlige reaksjoner.

Punkt 13 og 14 gir opplysninger om henholdsvis avfallshåndtering og transport.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

En av grunnene til at sikkerhetsdatablader er så omfattende, er at de er verktøy for både småbedrifter og store industriforetak – også for de som lager egne blandinger. Sikkerhetsdatabladene skal gi viktige opplysninger blant annet om transport og lagring, og om stoffer som er satt sammen av flere komponenter. Som bonde trenger du ikke all denne informasjonen, men for brannmannskap og helsepersonell er dette avgjørende. Derfor skal hele sikkerhetsdatabladet finnes der kjemikalet brukes – og det skal være lett tilgjengelig for alle.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
----------------------------------	---------

10.4.4 Har du driftsopplegg som gjør at du reduserer faren for forgiftning fra silogass, gjødselgass eller annen gass?

Dødelige gasser

De gassene som innebærer størst dødsrisiko i landbruket, er silo- og gjødselgasser. Disse gassene er blandinger av flere forskjellige gasser som kan gi helseskade eller føre til død. Noen av silo- og gjødselgassene har verken farge eller lukt og kan derfor ikke merkes før det er for seint. Både silo- og gjødselgassene fortrenger oksygen, noe som kan føre til kvelning. Gassene kan også være giftige. Det må sørges for nok oksygen før man går inn i et rom der det er fare for dødelige gasser. Dersom det er fare for oksygenmangel, kan man bruke trykkluftflasker eller kompressortilført luft som verneutstyr. Får du behov for redningsinnsats, kontakt brannvesenet på telefonnummer 110.

Silogasser

Faren for silogass er størst ved innlegging, jevning/pakking, pålegging og avtaking av press, eller dersom det har vært et opphold i leggingen. Det utvikles gass helt til grasmassen er ferdig ensilert. Starter gjæringen på nytt, starter også gassproduksjonen på nytt. Det er viktig å etablere gode rutiner for utlufting. Bruk alltid silovifte.

Gjødselgass

Vær oppmerksom når du rører om i gjødsellageret, og når du oppholder deg ved tappegrop og gjødselvogn. Sørg for ekstra god ventilasjon og gjennomtrekk i husdyrrom.

Ammoniakk

Ammoniakk er en kraftig luftveisirritant. Langvarig eksponering kan gi kronisk irritasjon av øyne, nese og øvre luftveier, mens høy eksponering kan gi rask død.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
----------------------------------	---------

10.4.5 Har dere rutiner på gården som sikrer at setebelte blir brukt i henhold til forskriften?

Traktor skal være utstyrt med setebelte og typegodkjent førervern som beskytter føreren ved velt og steiling. Setebelte skal brukes under kjøring. Påbudet om bruk av setebelte gjelder likevel ikke under kjøring i lav hastighet der vedkommende med korte mellomrom må forlate sin plass, når bruken av setebeltet i seg selv medfører en økt risiko for skade, eller når det ellers er åpenbart unødvendig.

§ Krav

Kjøretøyforskriften	Lovkrav
Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav

10.5 BARN OG UNGDOM

10.5.1 Finnes trygge lekeområder for barn på gården?

Sørg for at barn har trygge områder å oppholde seg på. Barn skal ikke være passasjerer på traktor eller annet utstyr dersom det ikke finnes ekstra sete med sikring.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.5.2

Har du vurdert risiko ved lek/arbeidsoppgaver som barn og ungdom utfører?

Barn og ungdom under 18 år skal ikke settes til arbeid som kan utgjøre særlig risiko, eller som overstiger den fysiske eller psykiske yteevnen deres. Det skal gjennomføres en risikovurdering før barn eller ungdom settes i arbeid.

Krav til opplæring ved bruk av arbeidsutstyr, og dokumentasjon av dette, gjelder også for ens egne barn.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.5.3

Er låvebruer og andre steder med høydeforskjell sikret med klatrefritt rekkverk?

Rekkverk skal ha høyde og utforming som sikrer mot fall og sammenstøt, og skal utformes slik at det forhindrer klatring.

Liggende spiler eller lignende som gjør det enkelt for barn å klatre, må unngås dersom ikke rekkverket utformes slik at det blir umulig å klatre over, for eksempel med et kraftig overheng eller tildekking på innsiden.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.5.4

Parkeres traktorer og annet utstyr slik at barn ikke enkelt har tilgang?

Traktor og redskap må parkeres slik at barn ikke kan benytte de som klatrestativ, eller på annen måte kan skade seg på utstyret.

- Parker traktor med redskap på bakken.
- Ta ut tenningsnøkkel.
- Parker utenfor det området der barn leker og oppholder seg.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.5.5

Er storsekker, potetkasser, rundballer o.l. sikret slik at det ikke innbyr til klatring eller er plassert slik at det kan falle ned?

Alt du lagrer i høyden må sikres slik at det ikke innbyr til klatring. Hvis lageret likevel er plassert slik at barn oppholder seg i nærheten må det skjermes med inngjerding eller andre fysiske skiller som hindrer tilgang.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.5.6

Er tunet tilrettelagt slik at trafikk ledes utenom området der barn leker og oppholder seg?

Så langt det er mulig må trafikken ledes utenom områder der barn oppholder seg. Store lastebiler har store dødvinkler og har ikke muligheten til full oversikt rundt kjøretøyet til enhver tid. Legg også til rette for parkering av egne kjøretøy slik at det ikke er behov for rygging, sving eller ekstra kjøring i nærheten av lekeområder.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6 BRANNSIKRING

10.6.1

Gjennomføres det faglig kontroll av det elektriske anlegget minimum hvert tredje år? (gjelder bygg med husdyr, varmlufts korntørke eller forsikringssum over en sum som forsikringsselskapet ditt har satt)

Den som eier produksjonsdyr, eller en annen som har ansvar for dem, skal sørge for at det gjennomføres faglig kontroll av det elektriske anlegget minimum hvert tredje år.

Les mer om hva faglig kontroll er, og hvordan den gjennomføres, på fgsikring.no.

§ Krav

Brannsikring i husdyrrom	Lovkrav
--------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.2 Har du sertifikat for varme arbeider?

Sertifikat for varme arbeider er et krav for alle som utfører arbeid som kan utvikle varme (for eksempel sveising eller sliping).

Varme arbeider er en årsak til mange branner også i landbruket. Et kurs gir deg nyttig kunnskap om mulige brannfarer og hvilke krav som stilles til deg som næringsdrivende. Dersom du består eksamen, får du et sertifikat som er gyldig i 5 år.

Forskrift om brannforebygging kapittel 3 inneholder bestemmelser om hva brukerne av en bygning skal gjøre for å forebygge brann. I tillegg har forsikringsbransjen egne sikkerhetsforskrifter for hvordan varme arbeider skal utføres. Disse sikkerhetsforskriftene er ikke offentlige forskrifter, men er bestemmelser som følger forsikringsavtalen. Du plikter derfor å følge disse bestemmelsene hvis du har forsikring.

Mer informasjon om forsiktighetsregler ved varme arbeider finner du det på **lbk.no**.

§ Krav

Sikkerhetsforskrift for utførelse av varme arbeider	Lovkrav
---	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.3 Er det gjort tiltak som hindrer brann i utstyr og bygninger ved sveising, sliping eller andre varme arbeider?

Hvis du skal sveise, slippe, skjære, lodde e.l., må det være gjort tiltak som hindrer brann i utstyr og bygninger. Du må ha egnede sløkkemidler tilgjengelige rett ved der du arbeider.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
----------------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.4 Er rømningsveier åpne og ryddet (inkludert ryddet for snø)?

Bygninger og arbeidsplasser skal ha nok rømningsveier og nødutganger. Disse skal alltid være åpne for fri ferdsel, og det skal være lett å åpne dem innenfra uten spesielle hjelpemidler. Dører som er plassert i rømningsveien, skal åpne i rømningsretningen.

Hvor mange rømningsveier og nødutganger det skal være, og hvordan de skal fordeles og dimensjoneres, er avhengig av arbeidsplassens bruk, utstyr og dimensjoner, og av hvor mange personer som maksimalt kan være til stede.

Rømningsveier og nødutganger skal så direkte som mulig føre ut i det fri eller til et sikkerhetsområde eller rom som er tilrettelagt for å beskytte mot farer som kan oppstå, og hvor arbeidstakerne kan oppholde seg i sikkerhet inntil de kan reddes eller faren er over.

Rømningsveiene må ikke være sperret av snø om vinteren.

I driftsbygninger skal det være uhindret adgang til minst to rømningsveier. For husdyrrom gjelder egne anbefalinger.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
-------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.5 Er det nok slokkeutstyr i bygget, er det plassert lett synlig, og er det klart til bruk?

I byggforskriftene er kravet om nok slokkeutstyr formulert slik: «I eller på alle byggverk der brann kan oppstå, skal det være manuelt brannslukkingsutstyr for effektiv slukkeinnsats i brannens startfase.»

Plasser brannslukkingsapparater ved innganger til / utganger fra alle brannceller

Faglige anbefalinger sier at det minimum skal være ett brannslukkingsapparat ved innganger til / utganger fra alle brannceller, og i alle rom med stor brannbelastning. Ved inngangsdører hvor det er plassert et brannslukkingsapparat, bør det være et oppslag om at det er plassert apparat innenfor døra.

I forbindelse med din årlige gjennomgang av elektrisk anlegg og utstyr er det viktig at du vurderer om du har nok brannslukkingsutstyr.

Norsk Standard setter krav til brannslukkingsapparater

Ifølge *NS-EN 3-7 Brannmateriell – Håndslukkere Del 7: Egenskaper, ytelseskrav og prøvingsmetoder* kan håndslukkeapparater være pulverapparater på minimum 6 kg med ABC-pulver, eller skum- og vannapparater på minimum 9 liter eller på minimum 6 liter og med effektivitetsklasse minst 21A. (Effektivitetsklasse er en del av informasjonen du finner på apparatet)

Brannslukkingsutstyr skal oppbevares lett tilgjengelig og være klart til bruk.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
-------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.6 Er det gjennomført periodisk kontroll av brannslukkingsutstyr?

Periodisk kontroll av håndslukkere skal utføres etter NS 3910 av kvalifisert servicepersonell. Kvalifisert servicepersonell kan også være ansatte på gården som er sertifisert for å utføre en slik kontroll.

Brannslukkere kontrolleres ofte hos brannvesenet lokalt. Det finnes også egne firmaer som utfører slike kontroller. På rvb.no finner du oversikt over de som kan utføre en slik kontroll.

Oversikt over serviceintervall etter NS 3910

Tabell A.1 – Vedlikeholdsintervaller

Type håndslukker	Ettersyn		Kontroll Standardens tillegg B		Service Standardens tillegg C
	i bolig	for øvrige	i bolig År	for øvrige År	År
Vann, skum og vannbasert	halvårlig	kvartalsvis	5	1	5
Pulver (trykkadd)	halvårlig	kvartalsvis	5	1	10
Pulver (med patron)	halvårlig	kvartalsvis	5	1	10
CO ₂	halvårlig	kvartalsvis	5	1	10

MERKNAD Tallene angir antall år mellom hvert vedlikehold.

NS 3910:2020 - vedlikeholdsintervaller

§ Krav

Info fra KSL: Vedlikehold slukkeapparater	Informasjon
Forskrift om brannforebygging	Lovkrav
Rådet for vedlikehold av brannslukkemateriell	Informasjon

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.7

Oppbevares/plasseres arbeidsmaskiner/traktorer i en egnet/godkjent garasje eller på et sted hvor det ikke er fare for at en brann kan spre seg til bebyggelse?

For kjøretøy med hovedstrømbryter skal gulvet i garasjen/parkeringsrommet være tett og ha en overflate som ikke er brennbar. Kravet gjelder arealet under traktoren og 1 meter utenfor.

For kjøretøy som ikke har hovedstrømbryter, kreves det at hele gulvet i garasjen skal være tett og ha en overflate som ikke er brennbar.

Det stilles ikke krav til vegger eller himling i garasjen. Dette gjelder enten garasjen er en egen bygning eller den ligger i eller ved en annen bygning. Gulv med tett og ikke brennbar overflate kan være en stålplate lagt på tregulv. I garasjen er det påbudt å ha minst ett brannslukkingsapparat.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.8 Kontrolleres tanker for gass, drivstoff og annet brensel jevnlig og i samsvar med offentlige krav?

Overflatetanker

Som eier og/eller bruker av flytende og gassformig brensel samt tilhørende utstyr og anlegg, skal du sørge for at dette oppbevares, brukes og driftes på en forsvarlig måte.

Nedgravde tanker

Alle som har tanker som inneholder olje eller diesel, er ansvarlig for å hindre lekkasjer fra disse. Brukeren er ansvarlig for at det blir utført jevnlig tilstandskontroll av nedgravde oljetanker med kapasitet på mer enn 3200 liter. Kontrollen skal gjennomføres av en kommunalt godkjent kontrollør, og den skal dokumenteres skriftlig. Hvor ofte det skal være kontroll, er avhengig av hva slags tank det er.

Hvis du tar tanker ut av bruk, skal kommunen ha skriftlig melding om det. Nedgravde oljetanker som tas permanent ut av bruk, skal tømmes og graves opp. Tanker som ikke kan gjenbrukes uten at det er fare for lekkasje, skal destrueres. Kommunen kan i særlige tilfeller gi tillatelse til at tanker som permanent tas ut av bruk, rengjøres og fylles med sand, grus o.l. i stedet for å graves opp.

Gass

Gassanlegg skal kontrolleres av et akkreditert inspeksjonsorgan. Les mer om kontrollrutiner på dsb.no.

§ Krav

Forskrift om håndtering av farlig stoff	Lovkrav
---	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.9

Oppbevares drivstoff, brensel og annet brannfarlig stoff i sikker avstand til brennbart materiale og i samsvar med aktuelle forskrifter?

Overflatetanker

Som eier og/eller bruker av flytende og gassformig brensel samt tilhørende utstyr og anlegg, skal du sørge for at dette oppbevares, brukes og driftes på en forsvarlig måte. Det må lages drifts-, vedlikeholds- og kontrollplaner. For å forenkle og tydeliggjøre arbeidet bør dere bruke sjekkklister hvor det er oppgitt kontrollpunkter og intervaller. Oljetanker skal plasseres slik at de ikke utgjør en brann- og/eller eksplosjonsfare, og minimum 5 meter fra brennbart materiale eller brennbar bygning.

Nedgravde tanker

Alle som har tanker som inneholder olje eller diesel, er ansvarlig for å hindre lekkasjer fra disse. Brukeren er ansvarlig for at det blir utført jevnlig tilstandskontroll av nedgravde oljetanker med kapasitet på mer enn 3200 liter. Kontrollen skal gjennomføres av en kommunalt godkjent kontrollør, og den skal dokumenteres skriftlig. Hvor ofte det skal være kontroll, er avhengig av hva slags tank det er.

Hvis du tar tanker ut av bruk, skal kommunen ha skriftlig melding om det. Nedgravde oljetanker som tas permanent ut av bruk, skal tømmes og graves opp. Tanker som ikke kan gjenbrukes uten at det er fare for lekkasje, skal destrueres. Kommunen kan i særlige tilfeller gi tillatelse til at tanker som permanent tas ut av bruk, rengjøres og fylles med sand, grus o.l. i stedet for å graves opp.

Gass

Gassanlegg skal kontrolleres av et akkreditert inspeksjonsorgan. Les mer om kontrollrutiner på dsb.no.

§ Krav

Forskrift om håndtering av farlig stoff	Lovkrav
---	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.10 Er det installert brannalarmanlegg i driftsbygningen?

For driftsbygninger som er satt opp i samsvar med *byggteknisk forskrift* fra 2010 (TEK10, og videreført i TEK17), gjelder kravet om brannalarm fra første dyr.

Storfe

Alle driftsbygninger hvor man holder flere enn 30 storfe, skal ha et tilfredsstillende system for varsling av brann.

Småfe

Når det gjelder driftsbygninger med småfe, er kravet at bygningen skal ha brannalarmanlegg dersom man holder 30 vinterføra dyr eller mer der. Vinterføra dyr er avlsdyr per. 1. januar. Avlsdyr er småfe inkludert årslam som man bruker eller planlegger å bruke til avl, og som er påsatt/bedekt eller planlagt påsatt/bedekt. Kje født etter 1. januar og som ikke er avlsdyr samme vinter som de er født, teller ikke med i grunnlaget. Det legges til grunn at de fleste kje blir født etter 1. januar.

Svin

Alle driftsbygninger hvor man holder flere enn 10 purker, råner og/eller ungpurker eller 60 slaktegriser eldre enn 10 uker, skal ha tilfredsstillende system for varsling av brann. I kombinerte besetninger beregnes det totale antallet svin slik at 1 purke, 1 ungpurke eller 1 råne teller like mye som 6 slaktegriser.

Fjørfe

Hvis det begynner å brenne, er det urealistisk å evakuere flere tusen fjørfe. Du bør derfor legge vekt på å forebygge brann. Om uhellet skulle være ute, vil et brannalarmanlegg gi tidlig varsling og en reell mulighet for slukking.

Hest

Har du en driftsbygning med mer enn 10 hester, må du ha brannvarslingsanlegg.

Se mattilsynet.no for mer informasjon om bestemmelser om brannsikring i fjøs.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.11 Er det gjennomført periodisk kontroll av brannalarmanlegg?

Brannalarmanlegg skal kontrolleres årlig av kvalifisert personell.

Den som eier brannalarmsystemet, og den som innehar godkjenningen for det, skal inngå en servicekontrakt som skal sikre at det blir utført service på anlegget minimum én gang i året.

Den årlige servicen skal utføres av godkjenningssinnehaveren eller av hans godkjente serviceforetak. Det skal ikke være mer enn ett år (+/- 1 måned) mellom hver service. Dette er fastsatt i NS 3960

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.12 Er gårdsverkstedet vurdert med tanke på brannsikkerhet?

Et gårdsverksted inneholder ofte mange brannfarer: sveiseutstyr, slipeutstyr, brannfarlige væsker osv. For å minske risikoen, må du vurdere hvordan utstyret brukes og oppbevares, slik at det ikke bidrar til at noe antennes.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
----------------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.13

Har du en plan for evakuering ved brann/krise og er denne kjent for alle på gården?

For å oppfylle dette kravet skal du:

- utarbeid en rømningsplan for hjemmet og gården, og tren på den
- sørge for at alle som er involvert i drifta eller oppholder seg på gården er kjent med planen

Det kreves ikke at dyra skal trene på evakuering, men at alle som er på gården, skal kjenne til og trene på sine oppgaver ved en krise.

Husdyrrom skal ha to utganger eller rømningsveier

Fra husdyrrom må det alltid være to utganger eller rømningsveier som er tilpasset dyrearten, og som er tilrettelagt slik at det er lett å evakuere dyr. Dyr vil lettest følge veier de har gått tidligere, så slike veier bør være utført som rømningsvei. Rømningsveier med retningsforandringer og nivåforskjeller egner seg dårlig.

Rømningsveier skal ha plass til to dyr i bredden

Som regel vil man kunne evakuere raskere dersom det er lagt til rette for at to dyr kan passere samtidig. De angitte minimumsbreddene er satt for å hindre at dyr kiler seg fast. TEK 10 (med oppdateringer, nå TEK17) beskriver også bredde på rømningsveier slik: «Utganger eller rømningsveier må ha fri bredde på minimum 1,6 m fra rom for okser, kuer, hester og minimum 1,0 m fra rom for gris, sau og geit.»

Fra husdyrrom må det alltid være to utganger eller rømningsveier som er tilpasset dyrearten, og som er tilrettelagt slik at det er lett å evakuere dyr. Dyr vil lettest følge veier de har gått tidligere, så slike veier bør være utført som rømningsvei. Rømningsveier med retningsforandringer og nivåforskjeller egner seg dårlig.

Utgangsdører må ikke kunne blokkeres av snø eller is

Dør som slår utover, og som fører ut i det fri, må ikke kunne blokkeres av snø eller is. Takoverbygg eller snøfangere på tak o.l. vil kunne forhindre dette.

§ Krav

Forskrift om brannforebygging	Lovkrav
-------------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.7 EGENKONTROLL AV ELEKTRISK ANLEGG

10.7.1

Har du gjennomført egenkontroll av elektrisk anlegg på gården siste år?

Som eier av driftsbygninger og våningshus har du ansvar for at det elektriske anlegget til enhver tid er i orden og tilfredsstillende. Ved å bruke KSL Trygg kan du tilpasse el-kontrollen til din gård og gjennomføre el-kontrollen din ute mens du sjekker de aktuelle punktene. Bruker du KSL Trygg finner du kontrollrapporten ferdig tilknyttet spørsmålet.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.8 OPPLÆRING

10.8.1 Har du som arbeidsgiver, og eventuelle arbeidsledere på gården, gjennomgått lovpålagt opplæring i HMS-arbeid?

Arbeidsgivere og arbeidsledere må få opplæring i HMS-arbeid

Arbeidsmiljøloven stiller krav om at arbeidsgivere skal gjennomgå opplæring i HMS-arbeid. Plikten gjelder også arbeidsledere, det vil si arbeidstakere som har i oppgave å lede eller kontrollere andre arbeidstakere. Hva opplæringen skal inneholde, og hvor omfattende den skal være, er beskrevet i en veiledning utgitt av Arbeidstilsynet. Opplæringskravet gjelder også når man har ansatte og/eller avløsere ansatt i avløserlag. Kravet gjelder ikke bare når man har fast ansatte, men også når man henter inn tilfeldig hjelp eller familiehjelp, når man organiserer byttarbeid med naboer, osv. Man må dokumentere at opplæringen er gjennomført.

Kurset «Praktisk HMS-arbeid» gir den nødvendige opplæringen

Man kan få opplæringen man trenger, ved å ta kurset «Praktisk HMS-arbeid» fra Norsk Landbruksrådgiving. Dette kurset er tilpasset landbruket og tilfredsstillende lovens krav til HMS-opplæring.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

10.8.2 Har du gjort deg kjent med krav til opplæring i bruk av arbeidsutstyr, og kan du dokumentere at alle (også egne barn og kårfolk) har fått nødvendig opplæring?

Gjennomgående krav til opplæring

Den som er ansvarlig for virksomheten, skal sørge for nødvendig opplæring for seg selv og arbeidstakerne sine. Den som håndterer arbeidsutstyr, varer, stoffer eller produkter, skal ha nødvendig opplæring og nødvendige kvalifikasjoner for å utføre arbeidet sikkert og beherske de farene som håndteringen kan medføre.

Den som utfører arbeid der det er krav om å bruke hjelpemidler eller personlig verneutstyr, skal få opplæring og om nødvendig trening i bruken av dette. Opplæringen skal gis på et språk som arbeidstakerne forstår.

Opplæring og instruksjon av barn og ungdom

Som arbeidsgiver skal du sørge for at personer under 18 år får nødvendig opplæring og instruksjon i arbeidet. I opplæringen skal det tas særlig hensyn til at de mangler arbeidserfaring, at de ikke er oppmerksomme på risikomomenter, og/eller at de ikke er fullt utviklet.

Dokumentert sikkerhetsopplæring

Dokumentert sikkerhetsopplæring skal gis til arbeidstakere som skal bruke arbeidsutstyr som krever at man er særlig forsiktig. For å avgjøre om slik opplæring er nødvendig, må du gjøre en risikovurdering av utstyret. Opplæringen skal signeres av den som gir opplæringen og den som får opplæring. Den som setter noen i arbeid med farlig utstyr, må forsikre seg om at vedkommende har nok kunnskap, og eventuelt selv gi slik opplæring og sørge for at dette er dokumentert.

Når det gjelder arbeid med de mest brukte maskinene, er det nok at arbeidsgiveren eller noen som har tilstrekkelig kunnskap om utstyret gir opplæringen og dokumenterer den. Dette gjelder blant annet disse maskinene (listen er ikke uttømmende):

- traktor (ved kjøring på vei kreves sertifikat) og traktorredskap
- selvgående maskiner for jord og skogbruk (for eksempel skurtresker)
- noen løfteinnretninger for hengende last (for eksempel silotaljer)
- bærbare kjedesager
- vinsj og vinsjutstyr
- vinkelslipere (krever sertifikat for varme arbeider)
- automatiske eller halvautomatiske produksjons-, transport- eller lagringssystemer (f.eks. fylltømmer)
- løfte- og stablevogner for gods (f.eks. trucker – krever truckførerbevis) uten permanent fører plass
- personløftere
- trallebaner og maskiner som går eller trekkes i føringer
- hengestillas
- spikerpistoler

Den praktiske og teoretiske opplæringen skal gi arbeidstakeren ferdigheter og kunnskap til å bruke og kontrollere arbeidsutstyret på en sikker måte.

Skjema for dokumentert sikkerhetsopplæring finner du på ksl.no.

Sertifisert sikkerhetsopplæring

Noen maskiner er underlagt strengere krav; det vil si at opplæringen må gis av en skole eller en tilsvarende institusjon. Dette gjelder blant annet disse maskinene (listen er ikke uttømmende):

- bro- og traverskraner, dersom bruken medfører fare for skade på liv og helse (gjelder ikke silotaljer konstruert som traverskran)
- (gaffel)truck med permanent fører plass
- masseforlytningsmaskiner med større effekt enn 15 kW (masseforlytningsmaskiner omfatter blant annet gravemaskiner og hjullastere)
- lastebilkraner med større kapasitet enn 2 tonnmeter
- tårnkraner, mobilkraner og portalkraner

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9 ARBEIDSHJELP

10.9.1

Dersom du har barn eller ungdom under 15 år i arbeid hos deg, kjenner du til begrensningen i arbeidstid og type oppgaver de kan utføre?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Barn som er under 15 år eller skolepliktige skal ikke utføre arbeid som går inn under arbeidsmiljøloven unntatt av

- kulturelt eller lignende arbeid,
- lett arbeid og barnet har fylt 13 år, eller
- arbeid som ledd i barnets skolegang eller i praktisk yrkesorientering som er godkjent av skolemyndighetene og barnet har fylt 14 år.

Barn som har fylt 13 år, kan utføre lett arbeid. Med lett arbeid menes ethvert arbeid som på grunn av arbeidsoppgavens art og de særskilte forhold de skal utføres under, ikke påvirker barns sikkerhet, helse eller utvikling på en uheldig måte, og ikke går ut over deres skolegang, deltakelse i yrkesveiledning eller yrkesrettet opplæring, eller deres mulighet til å få utbytte av undervisning.

Før barn som er under 15 år eller er skolepliktig settes til arbeid, skal arbeidsgiver sørge for at det innhentes skriftlig samtykke fra foreldre eller andre foresatte.

10.9.2

Er det tilstrekkelige personalrom for arbeidshjelp på gården?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Avløsere og andre som har et arbeidsforhold på gården, skal ha adgang til toalett, vask, dusj, og garderobe med skiftemulighet. De skal også ha mulighet for å tørke klær og fottøy, og de skal adgang til et egnet spiserom.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
-------------------------	---------

10.9.3 Har de som arbeider på foretaket, tilgang til et godt renholdt sanitæranlegg i nærheten av der de arbeider?

Tilgang til rene toaletter og mulighet for å vaske seg er viktig for hygienen til de ansatte og for at produkter som leveres fra gården, skal være rene.

§ Krav

Logg av vask toalett	Informasjon
Arbeidsplassforskriften	Lovkrav

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9.4 Er standarden for innkvartering i samsvar med gjeldende krav?

Dersom du tilbyr bolig til dine ansatte, er det bestemte krav til boligstandard.

Arbeidsmiljøloven § 4-4(4) krever at innkvarteringen arbeidstakerne får til rådighet, skal være tilfredsstillende innredet og vedlikeholdt.

Arbeidstilsynet har utarbeidet følgende retningslinjer for soverom som skal brukes av sommersesongarbeidere i landbruket:

- Soverommet bør ha et romvolum per person på minst 7,5 m³.
- Det er tillatt med maksimalt 4 personer per soverom, i campingvogn maksimalt 2 personer.
- Soverom skal ha vindu som kan åpnes, og vinduet skal kunne brukes som rømningsvei.
- Dersom det ikke er annet oppholdsrom, skal soverommet være stort nok til at det kan utstyres med bord.
- Stoler med rygg, seng m.m. som er nødvendig av hensyn til arbeidstakernes velferd.
- Beboerne skal ha tilgang til dusj, vaskerom, toalett osv.
- Boareal skal ha tilstrekkelig med rømningsveier, røykvarslere og slukkeutstyr.

Disse retningslinjene er et unntak fra hovedreglene, og de gjelder for innkvartering i inntil 10 uker.

§ Krav

Arbeidstilsynet	Lovkrav
-----------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9.5

Får arbeidshjelp opplæring på et språk de forstår?

Dersom du har utenlandske arbeidstakere, er det spesielt viktig at du forsikrer deg om at de har fått opplæring og har forstått den før de starter arbeidet. Det kan være utfordrende å formidle forståelsen av HMS på grunn av språkvansker og kulturforskjeller. Arbeidstakerne skal få informasjon om sikkerhet på et språk de forstår.

§ Krav

Arbeidstilsynet	Lovkrav
-----------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9.6

Har du risikovurdert arbeidsoppgaver og iverksatt tiltak der det er gravide arbeidshjelp?

Forskrift om utførelse av arbeid stiller spesielle krav når det gjelder å risikovurdere arbeidsmiljøet med tanke på påvirkninger som kan skade forplantningen. Dette gjelder både ved påvirkninger som kan skade forplantningsevnen, og ved eventuell risiko for gravide, de som nylig har født, eller de som ammer. En slik risikovurdering kan utføres i samarbeid med bedriftshelsetjenesten.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
----------------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9.7

Har du løpende oversikt over hvor mye den enkelte arbeidshjelp arbeider?

Som arbeidsgiver må du utarbeide en oversikt som viser hvor mye den enkelte arbeidstaker har arbeidet. Oversikten skal være tilgjengelig for Arbeidstilsynet og arbeidstakernes tillitsvalgte. Disse bestemmelsen er fastsatt i *arbeidsmiljøloven* § 10-7 *Oversikt over arbeidstiden*.

Spesielle regler gjelder ved arbeid utover det som er normalen

I mange sammenhenger vil det være nødvendig å arbeide flere timer enn det som er normalen. Arbeidstilsynet har regelverk og retningslinjer for hvordan man skal søke om og beregne dette. Du finner informasjon om søknad og beregning av arbeidstid på arbeidstilsynet.no.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9.8 Kjenner du til omfanget av alminnelig arbeidstid?

Hovedregel: Den alminnelige arbeidstid må ikke overstige 9 timer i løpet av 24 timer og 40 timer i løpet av 7 dager.

Arbeid utover avtalt arbeidstid må ikke gjennomføres uten at det foreligger et særlig og tidsavgrenset behov for det.

Mer omtale på Arbeidstilsynets nettside.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
Arbeidstilsynet	Lovkrav

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9.9 Kjenner du til reglene for pauser?

Arbeidstaker har krav på minst en pause om arbeidstiden overstiger 5,5 timer. Dersom daglig arbeidstid er 8 timer eller mer skal pausene til sammen minst være minst en halv time.

Dersom arbeidstaker ikke kan forlate arbeidsplassen eller det ikke er stilt tilfredsstillende spise-/pausefasiliteter til disposisjon (spiserom, kantine etc.) har arbeidstaker krav på lønn i pausen.

Ved arbeidstid på mer enn 11 timer har en krav på en ny pause på minst en halv time – denne pausen regnes som en del av arbeidstiden.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9.10

Er verneombud valgt i samsvar med gjeldende regler?

I utgangspunktet skal det velges verneombud ved enhver virksomhet. Hvis virksomheten har færre enn 10 ansatte, kan imidlertid arbeidsgiver og arbeidstakerne avtale at virksomheten skal ha en annen ordning, inkludert at den ikke skal være verneombud. Avtalen skal være skriftlig.

I virksomheter der det er valgt verneombud, skal arbeidsgiveren sørge for at verneombudet får den opplæringen som er nødvendig for å kunne utføre vervet på en forsvarlig måte.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9.11

Har dine ansatte kjennskap til, og fått opplæring i, rutiner for varsling i din bedrift?

Som arbeidsgiver bør du ha et innarbeidet system for å håndtere varsler og klager.

Varsel og klager (inkludert klager av seksuelt krenkende, tvangsmessige eller truende karakter) må etterforskes fullt ut, og uten partiskhet. Arbeidsgiver skal særlig påse at den som har varslet, har et fullt forsvarlig arbeidsmiljø. Dersom det er nødvendig, skal arbeidsgiver sørge for tiltak som er egnet til å forebygge gjengjeldelse.

For å oppmuntre til raske beslutninger i klage og varsel saker, bør en tidsramme ideelt sett komme tydelig frem i prosedyren. Denne skal sikre at alle ansvarlige parter i prosessen er klar over deres nødvendige forpliktelse til å overholde tidsfrister. Prosessen og beslutningene som tas må følge en objektiv og rettfærdig tilnærming som ikke favoriserer enkeltpersoner og oppnår akseptable resultater ut i fra alvoret i den enkelte sak.

Arbeidstakere skal ha fått opplæring i og ha lett tilgang til informasjon om hvordan de kan sende inn en klage. Det bør også finnes mekanismer hvor dette kan gjøres anonymt for å beskytte den enkelte arbeidstaker. Ved små arbeidsforhold kan dette ivaretas ved å gi opplæring i varsling direkte til myndigheter.

Varsler kan gis

- Direkte til arbeidsgiver
- Til en representant for arbeidsgiver (BHT)
- Til tillitsvalgt
- Til myndigheter

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
Lag en varslingsrutine	Informasjon

10.10 KORTVARIGE ANSETTELSE

10.10.1

Har alle dine ansatte en arbeidsavtale med en avlønning som er tilfredsstillende etter gjeldende allmenngjøringsforskrift?

Alle ansatte, også sesongarbeidere, skal ha skriftlig arbeidsavtale. Avtalen skal være på et språk både arbeidstakeren og arbeidsgiveren forstår, og den skal minst inneholde

- hvem avtalen er mellom
- personnummer eller D-nummer
- hvor arbeidsplassen er
- beskrivelse av arbeidet
- dato for når arbeidsforholdet starter
- forventet varighet på arbeidsforholdet hvis det er midlertidig
- eventuelle prøvetidsbetingelser
- arbeidstakerens rett på ferie, feriepenger og fastsettelse av ferietidspunkt
- oppsigelsesfrister
- lønn, inklusive tillegg som inngår i lønna, utbetalingsmåte og utbetalingstidspunkt
- arbeidsdagens lengde, når arbeidsdagen starter, og ukentlig arbeidstid
- eventuelle pauser gjennom arbeidsdagen, og informasjon om pausene er betalte
- eventuelle særlige arbeidstidsordninger
- tariffavtaler som regulerer arbeidsforholdet

Skjema for arbeidsavtaler finner du hjemmesidene til Norsk Landbruksrådgiving eller Arbeidstilsynet.

For avløserer i avløserlag gjelder særlige ordninger

Avløserer som er ansatt i et avløserlag, har arbeidsavtale med avløserlaget. I tillegg skal bonden og avløserlaget inngå en avtale. Videre skal bonden i samarbeid med avløseren utarbeide en instruks for arbeidet. For øvrig har bonden ansvaret for avløserens sikkerhet, arbeidsmiljø og opplæring på lik linje med andre ansatte på gården.

Allmenngjort tariffavtale

Enkelte bestemmelser i Overenskomsten for Jordbruks- og gartnerinæringene er allmenngjort. Dvs. at i landbruket er det forskriftsregulert minstelønn, som tilsvarer lønnsnivå i Overenskomsten for jordbruks- og gartnerinæringene.

Allmenngjorte tariffavtaler er en avtale om lønns- og arbeidsvilkår som gjelder for alle som utfører arbeid innenfor tariffområdet, selv om man ikke er en del av avtalen. Allmenngjøring av tariffavtaler er et av flere virkemidler for å hindre at utenlandske arbeidstakere får dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn det som er vanlig i Norge.

Som arbeidsgiver har du plikter overfor andre enn dine egne arbeidstakere. Disse pliktene omfatter blant annet arbeidsmiljø og arbeidstid (se arbeidsmiljøloven § 2-2).

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

10.10.2

Har alle ansatte egen lønnskonto?

Mange av mediesakene om dårlige arbeidsforhold i landbruket kunne kanskje vært unngått hvis alle arbeidstakere får utbetalt lønn til egen konto. Konto kan opprettes i norsk bank, eller lønn kan også utbetales til utenlandske konti.

Landbruksorganisasjonene anbefaler å unngå utbetaling til felleskontoer, da dette kan medføre at de ansatte ikke mottar hele lønnen.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.10.3

Ved bruk av sesongarbeidere formidlet via arbeidsformidler, sikrer du at det er et byrå som er et registrert norsk foretak med tillatelse til å drive arbeidsformidling innenfor landbruk?

Mange utenlandske ansatte ansettes gjennom organisasjoner eller privatpersoner som formidler arbeidskraft. Dette kan få uheldige konsekvenser med tanke på arbeidstakers rettigheter og avlønning. Du som arbeidsgiver har et ansvar for dine arbeidstakere, også når de er leid inn via norske rekrutteringsbyråer. Arbeidsforholdet bør derfor være direkte mellom arbeidstaker og arbeidsgiver. Utenlandsk arbeidsformidling, eller privat formidling av arbeidskraft er ikke tillatt.

§ Krav

Arbeidsmarkedsloven	Lovkrav
---------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.10.4

Beregning av minstelønn – vet du hvordan dette utføres?

Alle ansatte skal lønnes i den stillingsbrøk de er ansatt, også hvis det ikke er tilstrekkelige oppgaver til å fylle timene. De ansatte har plikt til å stille på jobb i henhold til arbeidsavtalen. Minstelønn beregnes per time, og etter tabell). Ønsker arbeidsgiver å motivere arbeidstakere ytterligere, kan man i tillegg beregne akkordbasert lønn. Det foregår ved at minstelønn utbetales, men at den kan forhøyes for særlig effektive ansatte. Det er ikke tillatt i norsk landbruk å utbetale lavere lønn enn minimumslønnen. Lønn kan gjennomsnittsberegnes etter gitte kriterier.

§ Krav

Overenskomst for jordbruks- og gartnerinæringene 2022-2024	Lovkrav
--	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.10.5

Har du avklart vilkår for eventuell husleie og diett?

Prisen for bolig og diett må være innenfor visse rammer, og det er viktig at dette ikke går utover hva standard, kvalitet og beliggenhet tilsier. Dersom det skal trekkes i lønn for slike ytelser må dette fremgå av arbeidsavtalen og fremkomme av lønnslipp. Fri bolig og diett er skattepliktig.

10.10.6

Får alle ansatte godkjent lønnslipp?

Arbeidstakerne har krav på informasjon om lønnsutbetalingen. Lønnsslippen er en kvittering som skal vise bruttolønn, trukket skatt, andre trekk og feriepengegrunnlag. Det er viktig å gjøre lønnsslippen forståelig for arbeidstakerne. Ved feil utbetalt lønn er det normalt en forutsetning for krav om tilbakebetaling at arbeidstaker forsto eller burde forstått at det er betalt ut for mye.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.10.7

Har du yrkesskadeforsikring for alle som arbeider på gården, og som har krav på det etter reglene?

Som arbeidsgiver plikter du å tegne yrkesskadeforsikring for alle dine ansatte. Som selvstendig næringsdrivende må du tegne frivillig yrkesskadetrygd for å få yrkesskadedekning og dermed rett til særytelser ved yrkesskade. Søknadskjema får du fra Nav eller på nav.no.

§ Krav

Yrkesskadeforsikringsloven	Lovkrav
----------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.10.8

Kjenner du til ordningen med gjennomsnittsberegnet arbeidstid, og har du grunnlaget for denne beregningen?

Gjennomsnittsberegnet arbeidstid betyr at du etter avtale med arbeidstakerne kan sette opp arbeidsplaner der det noen uker arbeides mer, andre mindre. Les mer om dette på Arbeidstilsynets nettside.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.10.9

Kjenner du til krav om døgnhvil og ukehvil?

Hvert døgn må arbeidstaker få sammenhengende pause (døgnhvil) på minimum 11 timer, og hver uke må det forekomme en ukehvil på minimum 35 timer sammenhengende. Det skal fremkomme av arbeidsplanen når de ulike ansatte har sin arbeidstid og hviletid.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.11 FAST ANSATT ARBEIDSHJELP

10.11.1

Har alle dine ansatte en arbeidsavtale med en avlønning som er tilfredsstillende etter gjeldende allmenngjøringsforskrift?

Alle ansatte, også sesongarbeidere, skal ha skriftlig arbeidsavtale. Avtalen skal være på et språk både arbeidstakeren og arbeidsgiveren forstår, og den skal minst inneholde

- hvem avtalen er mellom
- hvor arbeidsplassen er
- beskrivelse av arbeidet
- dato for når arbeidsforholdet starter
- forventet varighet på arbeidsforholdet hvis det er midlertidig
- eventuelle prøvetidsbetingelser
- arbeidstakerens rett på ferie, feriepenger og fastsettelse av ferietidspunkt
- oppsigelsesfrister
- lønn, inklusive tillegg som inngår i lønna, utbetalingsmåte og utbetalingstidspunkt
- arbeidsdagens lengde, når arbeidsdagen starter, og ukentlig arbeidstid
- eventuelle pauser gjennom arbeidsdagen, og informasjon om pausene er betalte
- eventuelle særlige arbeidstidsordninger
- tariffavtaler som regulerer arbeidsforholdet

Skjema for arbeidsavtaler finner du hjemmesidene til Norsk Landbruksrådgiving eller Arbeidstilsynet.

For avløserer i avløserlag gjelder særlige ordninger

Avløserer som er ansatt i et avløserlag, har arbeidsavtale med avløserlaget. I tillegg skal bonden og avløserlaget inngå en avtale. Videre skal bonden i samarbeid med avløseren utarbeide en instruks for arbeidet. For øvrig har bonden ansvaret for avløserens sikkerhet, arbeidsmiljø og opplæring på lik linje med andre ansatte på gården.

Allmenngjort tariffavtale

Enkelte bestemmelser i Overenskomsten for Jordbruks- og gartnerinæringene er allmenngjort. Dvs. at i landbruket er det forskriftsregulert minstelønn, som tilsvarer lønnsnivå i Overenskomsten for jordbruks- og gartnerinæringene.

Allmenngjorte tariffavtaler er en avtale om lønns- og arbeidsvilkår som gjelder for alle som utfører arbeid innenfor tariffområdet, selv om man ikke er en del av avtalen. Allmenngjøring av tariffavtaler er et av flere virkemidler for å hindre at utenlandske arbeidstakere får dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn det som er vanlig i Norge.

Som arbeidsgiver har du plikter overfor andre enn dine egne arbeidstakere. Disse pliktene omfatter blant annet arbeidsmiljø og arbeidstid (se arbeidsmiljøloven § 2-2).

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
Arbeidsmiljøloven	Lovkrav

10.11.2 Har du avklart i arbeidsavtalen vilkår for evt husleie og diett?

Prisen for bolig og diett må være innenfor visse rammer, og det er viktig at dette ikke går utover hva standard, kvalitet og beliggenhet tilsier. Dersom det skal trekkes i lønn for slike ytelser må dette fremgå av arbeidsavtalen og fremkomme av lønnslipp. Fri bolig og diett er skattepliktig.

10.11.3 Får alle ansatte godkjent lønnslipp?

Arbeidstakerne har krav på informasjon om lønnsutbetalingen. Lønnsslippen er en kvittering som skal vise bruttolønn, trukket skatt, andre trekk og feriepengegrunnlag. Det er viktig å gjøre lønnsslippen forståelig for arbeidstakerne. Ved feil utbetalt lønn er det normalt en forutsetning for krav om tilbakebetaling at arbeidstaker forsto eller burde forstått at det er betalt ut for mye.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.11.4 Har du rutiner for å følge opp sykmeldte arbeidstakere?

Som arbeidsgiver skal du sørge for at sykmeldte følges opp kontinuerlig ved hjelp av ulike tiltak. Hvis en ansatt er sykmeldt over lengre tid, skal det utarbeides en oppfølgingsplan, og det kan være nødvendig med særskilt tilrettelegging for den sykmeldte. Les mer om hvilke plikter du har som arbeidsgiver ved sykmelding på arbeidstilsynet.no.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.11.5 Har du yrkesskadeforsikring for alle som arbeider på gården, og som har krav på det etter reglene?

Som arbeidsgiver plikter du å tegne yrkesskadeforsikring for alle dine ansatte. Som selvstendig næringsdrivende må du tegne frivillig yrkesskadetrygd for å få yrkesskadedekning og dermed rett til særytelser ved yrkesskade. Søknadskjema får du fra Nav eller på nav.no.

§ Krav

Yrkesskadeforsikringsloven	Lovkrav
----------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.11.6 Er du kjent med regelverket for obligatorisk tjenstepensjon (OTP)?

Lov om obligatorisk tjenstepensjon trådte i kraft 1. januar 2006. Loven innebærer at de fleste arbeidsgivere må ha tjenstepensjonsordning for sine ansatte. Arbeidsgivere som allerede har pensjonsordning, må sørge for at ordningen tilfredsstiller minstekravet i loven.

Obligatorisk tjenstepensjon gjelder for foretak som har

- minst to personer i foretaket som begge har en arbeidstid og lønn som utgjør 75 % eller mer av full stilling
- minst én arbeidstaker uten eierinteresse i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 % eller mer av full stilling, eller
- personer i foretaket som hver har en arbeidstid og lønn som utgjør 20 % eller mer av full stilling, og som til sammen utfører arbeid som tilsvarer minst to årsverk.

§ Krav

Lov om obligatorisk tjenstepensjon	Lovkrav
------------------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.11.7

Kjenner du til ordningen med gjennomsnittsberegnet arbeidstid, og har du grunnlaget for denne beregningen?

Gjennomsnittsberegnet arbeidstid betyr at du etter avtale med arbeidstakerne kan sette opp arbeidsplaner der det noen uker arbeides mer, andre mindre. Les mer om dette på Arbeidstilsynets nettside, om gjennomsnittsberegnet arbeidstid.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.11.8 Kjenner du til krav om døgnhvil og ukehvil?

Hvert døgn må arbeidstaker få sammenhengende pause (døgnhvil) på minimum 11 timer, og hver uke må det forekomme en ukehvil på minimum 35 timer sammenhengende. Det skal fremkomme av arbeidsplanen når de ulike ansatte har sin arbeidstid og hviletid.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.12 BEREDSKAPSPLAN, ULYKKESHÅNDTERING, KRISEBISTAND OG RAPPORTERING

10.12.1

Har gården en oppdatert beredskapsplan lett tilgjengelig for alle?

En beredskapsplan skal inneholde oversikt over kontaktinformasjon og tiltak som er aktuelle i en krise, for eksempel ved brann, personskader eller andre uønskede hendelser.

Som en del av beredskapsplanen skal det også lages en beredskapsplakat. En beredskapsplakat skal ha skisse over driftsbygning(er) og hvor i bygningen(e) man finner sikringsskap, sløkkestyr, rømningsveier, førstehjelpsutstyr m.m. Det er også en fordel med opplysninger om strømkabler, vannledninger, gassflasker og drivstofftanker, dersom disse er nedgravd. Plakaten bør ha oversikt over nødtelefonnumre (brann, politi og ambulanse), giftinformasjon og telefonnummer til håndverkere, avløserer eller andre som kjenner drifta. Det bør være en plakat i hver driftsbygning. Plakaten skal henges opp slik at den er synlig når man åpner ytterdøra til bygget. Dette er fordi den skal gi nødvendig informasjon så raskt som mulig til for eksempel brann- og redningsarbeidere som kommer for å hjelpe ved en hendelse. Dersom du har arbeidshjelp på gården som ikke snakker og leser norsk skal beredskapsplanen finnes på et språk arbeidstaker behersker.

Du kan bestille beredskapsplakat fra Matmerk eller laste den ned fra ksl.no.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

§ Krav

Beredskapsplakat	Bransjekrav
Beredskapsplan	Bransjekrav
Om beredskapsplan	Bransjekrav

10.12.2 Er det lett tilgjengelig førstehjelpsutstyr på gården?

Førstehjelpsutstyr skal være lett tilgjengelig uansett hvor på gården man arbeider. Traktorer og andre maskiner bør ha nødvendig førstehjelpsutstyr. Innholdet bør dekke de skadene som kan oppstå i arbeidet som utføres, for eksempel svi- eller etseskader på hud og øyne, brannskader, og kutt- og sårskader. Vann og øyespylerflaske skal være en del av førstehjelpsutstyret når man bruker etsende stoffer.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
-------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.12.3 Er det førstehjelpskompetanse på gården?

Kunnskap om førstehjelp kan være avgjørende dersom ulykken er ute. Sørg for at alle på gården har nødvendige førstehjelpskunnskaper. Ved ulykker i forbindelse med kjemikalier er det informasjon i sikkerhetsdatabladet om førstehjelp for folk uten medisinsk kompetanse.

§ Krav

Arbeidstilsynet	Lovkrav
-----------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.12.4 Har du en plan for hvordan du kan håndtere eventuelle kriser eller produksjonsavvik på gården?

Krisehåndtering kan innebære mange ulike tiltak. Det er viktig å ha en plan for hvordan man skal forholde seg i forskjellige situasjoner.

Det kan for eksempel dreie seg om

- perioder etter personlige kriser
- brann
- sykdom på besetning
- feil på en levert vare som medfører at du må trekke tilbake varen og orientere mottakere om hva som har skjedd
- bortfall av strøm over lengre perioder

Norges Bondelag har gjennom prosjektet «Tryggere sammen» satt søkelys på lokal beredskap og krisehåndtering. Se introduksjonsfilmen på tryggersammen.no.

Når du registrerer eller oppdaterer kjernejournalen din på helsenorge.no (spør eventuelt fastlege om hjelp til å oppdatere informasjonen), bør du samtidig registrere om du har ansvar for dyr.

§ Krav

Tryggere sammen	Bransjekrav
-----------------	-------------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.12.5 Kjenner du til hvilke plikter du har når det gjelder rapportering av skader og ulykker på gården?

Veilederen gir en god oversikt over pliktene du har som arbeidsgiver.

Registrering av skader, ulykker og sykdommer

Som arbeidsgiver skal du sørge for å registrere alle personskader som oppstår under arbeidet, og all sykdom som sannsynligvis skyldes arbeidsmiljøet. Denne plikten gjelder også for de som ikke har ansatte.

Skjema for registrering av uønskede hendelser finner du hos Norsk Landbruksrådgiving HMS eller hos Arbeidstilsynet.

Melding om skade eller ulykke

Det er arbeidsgiveren som har ansvaret for å melde fra om alvorlige ulykker og skader til politiet og Arbeidstilsynet. Alvorlige ulykker er ulykker som fører til død, hodeskader/hjernerystelse, bruddskader, indre skader, tap av lemede, forgiftninger, forbrenninger, etseskader, frostskader og alle andre skader som krever sykehusinnleggelse.

Får en arbeidstaker en skade som krever medisinsk behandling, eller som gjør at vedkommende blir arbeidsufør, må du melde fra til Nav. Du må sende meldingen snarest, og senest innen 3 dager. Er det en avløser som har skadet seg, må du varsle avløserlaget straks slik at de kan starte oppfølgingen sin umiddelbart. Kontrakten mellom deg og avløserlaget vil normalt regulere ansvar for videre oppfølging.

Dersom den skadede er en person som arbeider ulønnet (for eksempel et familiemedlem), dekkes vedkommende av forsikringen, ikke gjennom NAV. Skader på slike personer, skal du derfor melde direkte til forsikrings-selskapet på et eget meldeskjema. Dette får du hos selskapet ditt.

Melding av arbeidsrelatert sykdom

I tillegg til at arbeidsgiveren har plikt til å melde fra om skade eller ulykke, har leger plikt til å melde fra om alle sykdommer som de antar skyldes pasientens arbeidsmiljø. De som mistenker at en sykdom eller plage skyldes arbeidsmiljøet, bør informere legen om dette.

Yrkesskadeforsikring

For at en arbeidstaker skal få rett til yrkesskadedekning, må yrkesskaden meldes til Nav innen ett år etter at skaden har oppstått.

Dersom den skadede har arbeidet for lønn, skal skaden meldes til Nav der den skadede bor. Meldingen gis på NAV-blankett 13-07.05. Blanketten får du på NAV-kontoret, eller du kan hente den på nav.no.

Du må oppsøke lege så fort som mulig etter at en skade har oppstått. Dette er viktig også i forsikrings-sammenheng. Legejournalen er nemlig viktig dokumentasjon i saksbehandlingen hos forsikrings-selskapet. Dokumentasjon er viktig også med tanke på at det kan oppstå senskader.

Yrkesskadeforsikringen gjelder fra og med søknaden kommer til Nav, og har ingen tilbakevirkende kraft.

Som bonde omfattes du ikke av yrkesskadeforsikringen, siden du er selvstendig næringsdrivende. Du kan imidlertid tegne en frivillig trygd for yrkesskade på det lokale Nav-kontoret.

Norsk Landbruksrådgiving HMS

Norsk Landbruksrådgiving HMS er bondens bedriftshelsetjeneste og har som mål å bidra til å redusere skader og yrkeslidelser i landbruket og med det sikre trivsel, kvalitet og lønnsomhet i næringen. Hovedvirkemiddelet for dette er rådgiving på gården, helsekontakt og HMS-kurs.

Norsk Landbruksrådgiving: Tlf. 90 20 33 17, e-post: nlr@nlr.no. Les mer på hms.nlr.no.

§ Krav

Norsk Landbruksrådgiving HMS	Informasjon
Arbeidsmiljøloven	Lovkrav

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

